

ข่าว สิ้นชีพิตักษัย

หม่อมเจ้าหญิงพนม ในพระประพันธวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรี ประชวรเป็น
โรคชรา สิ้นชีพิตักษัย วันที่ ๒๔ กรกฎาคม
รัตนโกสินทร ศก ๑๒๑

ข่าว ตาย ในกรุง

พระอินทรเทพ (อิน) เจ้ากรมพระตำรวจ
ใหญ่ขวา บ่วยเป็นไข้พิษถึงแก่กรรม
วันที่ ๒ สิงหาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๑

ข่าว ตาย หัวเมือง

พระยาสยามบูรพา กงซุดเยเนอราล
สยาม กรุงลอนดอน บ่วยเป็นลมอมพาด
ถึงแก่กรรม วันที่ ๓๑ กรกฎาคม
รัตนโกสินทร ศก ๑๒๑

สั่งหีบศิลา นำเพลิงไปพระราชทาน

วันที่ ๔ สิงหาคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๑
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงาน
สั่งหีบศิลานำเพลิงไปพระราชทานเพลิงศพ คือ
ศพ พระครูสุวรรณรังษี วัดกลางเมือง
กาญจนบุรี พระราชทานเงิน ๓๐๐ เพื่อ
ผ้าขาว ๒ พับ

ประกาศ ห้ามไม่ให้ราษฎร ทก ต้น
ในการเกณฑ์ต่าง ๆ

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์
เดนมบัติกระทรวงนครบาล ขอประกาศแก่
อาณาประชาราษฎร์ ชาวพระนคร ให้ทราบทั่ว
กันว่า บัดนี้มีข่าวเลื่องถึงกันด้วยการเกิด

ศึกสงครามต่าง ๆ ราษฎร บางจำพวกที่ไม่
รู้เหตุการณ์แน่นอน ก็พากันตื่นตื่นเล่าลือ
จับเรื่องโน้น ประเด็นเรื่องนี้ ให้เป็นข่าวเหตุ
การใหญ่โต ถึงแก่สำสมชื่อละเบี่ยง แด
ยกย้ายทรัพย์สินสมบัติไปฝากไปฝังก็มี การ
เรื่องนี้ ความจริงก็มีเหตุอยู่เมื่อปลายปี รัตน
โกสินทร ศก ๑๒๐ ในมณฑลอิสาน มีคนโกง
พด หลอกดวงอาณา ประชาราษฎร ตั้งตัวว่า
เป็นผีบุญญาผู้มีบุญ พยากรณ์ทำนายเคราะห์
บ้านชาตเมืองว่าเมื่อนั้นจะเป็นอย่างนั้น เมื่อ
นั้นจะเป็นอย่างนี้ ภายหลังมีคนเชื่อถือ
เข้าอ่อนน้อมอยู่เป็นอันมาก พวกอื่น ๆ ที่มี
ความคิดรู้เท่าทันกัน ก็ตั้งตัวขึ้นหาเงินอย่าง
เดียวกัน เป็นหลายหมู่หลายพวก ทำนายว่า
วันนั้นเดือนนั้น สุกรจะเป็นยักษ์กินคน
อาณาประชาราษฎร์ ก็ฆ่าสุกรเสีย เป็นอันมาก
แต่ให้เก็บกรวดไว้ จะกลายเป็นเงิน เป็นทอง
ก็พากันเก็บกรวดไว้ ด้วยเชื่อคำ หลอกดวง
ของอ้ายพวกผีบุญ ๆ ยกเข้าไปในบ้านใด
ถ้าผู้ใดไม่เข้าเกลี้ยกล่อม ก็ทำอันตราย
ฆ่าฟันเสียบ้าง ถ้าเข้าเกลี้ยกล่อมก็เกณฑ์
เอาละเบี่ยงอาหารเลี้ยงกันไปบ้าง เทียวกระทำ
ฉลาด อย่างนี้ ความทราบใต้ฝ่าละอองธุลี
พระบาท ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้จัดกองทหารมณฑลนครราชสีมา ยก
ออกไปปราบปราม พวกหัวหน้าที่ต่อสู้ก็
ตายในระหว่างรบบ้าง ที่จับได้บ้าง การฉลาด
เรื่องผีบุญนี้ ก็สงบไป แด กองทหารก็
ได้กลับแล้ว คนพวกเชื่อผีบุญนี้ ก็คือคน
ตาบอดซึ่งยกลงมาจับจ้างทำนาในแขวงกรุง เทพ ฯ

เดกรุงเก่า ปราชินบุรี พวกเหล่านี้เป็น คน
ซึ่งไม่ได้มีความรู้เดาเวียนอย่างไร แต่มัก
ชอบเชื่อความ หลอกดวง ในของที่มีไม่ได้
เป็นไม่ได้ ว่าจะมีจะเปน เมื่อนั้น เมื่อนั้น เช่น
กรวดจะเปนเงินเปนทอง สุกรจะเปนยักษ์
เป็นต้น

ส่วนเหตุการที่มีอยู่ในมณฑลพายัพบัดนี้
ก็คือ พวกเงี้ยว ประชุมกันเป็นโจร เงี้ยวพวกนี้
เป็นคนฝ่ายเหนือ อยู่ในระหว่างแผ่นดิน
อังกฤษบ้าง สยามบ้าง ค่อยกัน แต่ก่อนมาเงี้ยว
พวกนี้ ได้แยกย้ายกันไปตั้งบ้านเรือนอยู่ใน
มณฑลพายัพทั่วทุกนคร ทำการค้าขายใน
ตลาดบ้าง รับจ้างตัดไม้ตากไม้ในป่าบ้าง
ซึ่งทำมาหากินปะปนอยู่กับพวกลาว เช่น
กับจีนในกรุงเทพฯ เพราะพวกลาวไม่ถนัด
ในการเดินทางขนสินค้ามาขาย แต่ไม่ชอบ
ทำการหนัก ๆ ไม้ใคร่ชอบรับเป็นลูกจ้าง
อย่างคนเงี้ยว เพราะชนชั้นที่ในเมืองตอง
ซึ่งตั้งอยู่แม่น้ำยม ในระหว่างเมืองแพร่
เดนครด่าปาง เห็นจากเมืองดัมแตมณฑล
พิศณุโลก มีการทำป่าไม้มาก แต่มีบ่อ
พลอยด้วย คนพวกเงี้ยวที่เป็นหัวหน้าจึงได้
จ้างเงี้ยวผู้ดีมาตั้งทำการป่าไม้ แต่หาพลอย
ในที่นี่หลายพวกหลายเหล่า แต่ตั้งบ้าน
เรือนอยู่เป็นอันมากมาช้านาน แต่เมืองตอง
นี้เป็นเมืองขึ้นเมืองนครด่าปาง พวกเงี้ยว
ในเมืองนี้กระทำโจรกรรม ปล้นสดมแย่ง
ชิงลูกค้างานขึ้นเนื่อง ๆ ในเมื่อระตุไม้ดี
คือมีการที่ทำน้อย พวกเงี้ยวก็ชื่องุ่มกัน
เป็นโจรผู้ร้ายเป็นหมู่ใหญ่ขึ้น เมืองนคร

ด่าปาง ยกกำลังลงมาเพื่อจะจับผู้ร้าย แต่
พวกเงี้ยวรู้ตัวคบคิดกันยกออกไป ชุ่มสกัดทาง
ต่อสู้อยู่บนที่สูง แลทางเป็นช่องแคบ
กำลังเมืองนครด่าปางยกมาน้อย แลตั้ง
อยู่ที่คำจิ่งถอยถอยไป เพื่อจัดกำลังมา
เพิ่มเติมการต่อสู้กันนี้ เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคมนี้
ครั้นเมื่อวันที่ ๒๕ เวลากลางวันหนึ่ง ภายหลัง
วันที่เกิดเหตุนี้สองวัน ย้ายพวกผู้ร้าย
เงี้ยวเมืองตองประมาณ ๓๐๐ คนเศษ ยกเข้า
ปล้นเมืองแพร่ ซึ่งมีระยะทางเดินห่างจาก
เมืองตองประมาณวันหนึ่ง ย้ายผู้ร้ายยกเข้า
ปล้นโรงตำรวจภูธรในเมืองแพร่ พลตำรวจ
ภูธรไม่รู้ตัว ย้ายผู้ร้ายจับนายร้อยตรี
ตำรวจภูธรฆ่าเสีย แย่งเอาอาวุธได้ไปปล้น
ที่พักข้าหลวง พวกข้าหลวงประจำนคร
พากันหนีหลบหนีไป ได้ความว่าพระยาราชา
ฤทธานนท์ ข้าหลวงประจำนครแพร่ ย้าย
ผู้ร้ายฆ่าเสีย แลเก็บเอาเงินแผ่นดินไป
๑๘๐๐๐ รูปีเศษ แลย้ายผู้ร้ายจับเจ้าพิริย
เทพวงศ์เจ้านครแพร่ไปควบคุมไว้ แต่เข้า
ตั้งรักษาอยู่ในที่ว่าการ เมื่อเกิดเหตุนี้
ไม่มีผู้ใดต่อสู้ด้วยเหตุว่าไม่รู้ตัว แต่พวก
เงี้ยวที่ตั้งค้าขายอยู่ในตลาด ก็รวบรวม
กันเป็นพวกเดียว เพราะหัวหน้าของพวก
ผู้ร้ายเหล่านี้ ก็เป็นคนที่มีบ้านเรือนอยู่ใน
นครแพร่ด้วย ย้ายผู้ร้ายจึงไม่ได้ทำอันตราย
อาณาประชาราษฎร์มากนัก ในเมืองนคร
ด่าปางก็เป็นที่น่ากลัวอยู่บ้าง ว่าพวกเงี้ยว
จะเข้าแย่งชิง เพราะในเมืองนี้มีเงี้ยวตั้ง
ค้าขายอยู่มากด้วย เมืองนครเชียงใหม่
ได้ส่งนายร้อยเอกเขนเขน กับตำรวจภูธร

๕๐. ลงมาช่วยป้องกัน อยู่แล้ว แต่กำลัง
เมือง เชียงใหม่ จะส่ง ลง มา มาก ไม่ ได้ ด้วย
ในเมือง นคร เชียง ใหม่ แล บริเวณ ก็มี พวก
เงี้ยว อยู่ มาก เหมือน กัน เกรง จะ พดอย กำเริบ
ขึ้น จึง ได้ ทรง พระ กรุณา โปรดเกล้า ฯ
ให้ จัด การ ป้อง กัน พวก เงี้ยว ที่ ยัง ไม่
กำเริบ ขึ้น ให้ ส่ง บอ ยู่ ส่วน การ ปราม ใจ
เงี้ยว เมือง แพร่ นั้น ได้ ทรง พระ กรุณา โปรด
เกล้า ฯ ให้ พระยา ศรี สุวิชัย ราชวรานุวัตร ยก ก่า
ตั้ง คน หัว เมือง ฝ่าย เหนือ กอง ห้าง พระ เสนา ราช
กอง ห้าง พระยา สุจริต รักษา กอง ห้าง ยก ส่ง นำ
ขึ้น ไป ก่อน แล ได้ โปรดเกล้า ฯ ให้ จัด กอง ทหาร
กรุงเทพฯ ฯ หนึ่ง ขึ้น ไป คือ พระสุรฤทธิ
พฤทธิ ไกร กุม ทหาร สอง กอง พัน กอง ห้าง ยก
ขึ้น ไป แล้ว แต่ ณ วันที่ ๓ สิงหาคม หดวง
ประจันต์ สิทธิการ กุม ทหาร กอง พัน กอง ห้าง
แล ได้ ทรง พระ กรุณา โปรดเกล้า ฯ ให้ เจ้าพระยา
สุรศักดิ์มนตรี เป็น แม่ทัพ นาย ห้าง พระยา
อนุชิตชาญไชย เป็น แม่ทัพ นาย ห้าง ท่าน ทั้ง
สอง นี้ พร้อม ด้วย ข้าราชการ หาด นาย ได้ เข้า
เฝ้า ทูล ถอ ของ ชุด พระ บาท กราบ ถวาย มังค
ลา ที่ พระราชวัง บาง ปอน ยก ขึ้น ไป แล้ว แล จะ
ได้ ทรง พระ กรุณา โปรดเกล้า ฯ ให้ กรม
ยุทธนาธิการ จัด ทหาร เพิ่ม เต็ม ขึ้น ไป อีก
สอง กอง พัน การ ยก ทหาร ครั้ง นี้ ได้ เดิน ทาง
ขึ้น ไป ด้วย เรือ ไฟ จู๋ ทั้ง สิ้น แล ได้ โปรดเกล้า ฯ
ให้ พระวาศูเทพ เจ้า กรม ตำรวจ ภูธร กุม พด
ตำรวจ ภูธร ๕๐๐ เพื่อ ขึ้น ไป บรรจบ กับ พด
ตำรวจ ภูธร ณ หัว เมือง ฝ่าย เหนือ ยก ขึ้น ไป

อีก กอง ห้าง กำหนด ให้ ถึง โดย เร็ว ที่ สุด
เพื่อ จะ ได้ ยก เข้า ไป ปราม ปราม พวก เงี้ยว ใน
มณฑล พายัพ พร้อม กัน เพราะ พวก เงี้ยว
เป็น ราษฎร ใน มณฑล นั้น แล ตั้ง บ้าน เรือน
อยู่ ใน ป่า ตง ทั่ว ไป หา ใช้ ชำ คี กัด ตู รุ ที่ ยก เข้า
มา ต่าง เขต ร์ ต่าง แคน แล ตั้ง อยู่ เป็น หมู่ เปน
กอง ไม่ การ ที่ จะ กระทบ ย่อม จะมี น้ ที่ ต้อง รักษา
ความ สงบ แล ดิบ ส่วน เขา ตัว ผู้ ร้าย คั้น เหตุ มาก
กว่า การ ต่อ รม ซึ่ง หน้า เพราะ เหตุ ฉนั้น จึง จำ เปน
ต้อง ส่ง กำลัง ขึ้น ไป มาก เพื่อ ได้ แยก ย้าย กัน สืบ
สวน จับ กุม ผู้ ร้าย ได้ ถนัด

ความจริง ใน ข้าราชการ มี เพียง นี้ ขอ
อย่า ให้ ราษฎร พากัน เชื่อ พัง คำ เล่า ตือ เปน อย่าง
อื่น ๆ ให้ ผิด ๆ ไป จน ถึง ตก ออก ตก ใจ ตระ
เตรียม ย้าย เข้า ย้าย ของ จะ เปน ช่อง แก่ คน ร้าง
ที่ มุ่ง หมาย จะ ทำ อันตราย แก่ ทรัพย์สิน บคื เมื่อ
มีความ ตก คั่น ใจ ก็ จะ พดอย ประดั้ม ทำ ใจ กรรม
ต่าง ๆ ได้ ถนัด แล การ เล่า ตือ เช่น นี้ ก็ ได้
มี มา ทุก ๆ รัชกาล ก็ ไม่ ปรากฏ ว่า คำ เล่า
ตือ อันใด เปน ความ จริง มี แต่ เปน การ ถ้อ ถวง
หลอก หลอน กัน ให้ คั่น คั่น ไป เปเล่่า ๆ เท่านั้น
ใน ส่วน ราช การ ฝ่าย เหนือ เมื่อ กอง ทหาร ได้
กระทำ การ เข้า ไป เพียง ไต ได้ ข้าว เปน
แน่ นอก อย่าง ไร จะ ได้ ประกาศ มา ให้ ทราบ
ภายหลัง

ประกาศ มา ณ วันที่ ๗ สิงหาคม
รัตนโกสินทร ศก ๑๙๑๑
(ลงพระนาม) นเรศวร ฤทธิ
เสนาบดี กระทรวง นครบาล